

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

№ 1/9-609 від 02 листопада 2020 року

Керівникам місцевих органів
управління у сфері освіти
Керівникам закладів загальної
середньої освіти

Щодо організації дистанційного навчання

Шановні колеги!

У зв'язку з набранням чинності 16 жовтня 2020 року Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженим наказом МОН від 08 вересня 2020 року № 1115, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 28 вересня 2020 року за № 941/35224 (далі - Положення), МОН надає рекомендації закладам загальної середньої освіти (далі – заклади освіти) щодо організації освітнього процесу під час дистанційного навчання.

Відповідно до цього Положення в рамках організації дистанційного навчання може здійснюватися:

- забезпечення здобуття повної загальної середньої освіти за дистанційною формою (як окремою формою здобуття освіти);
- використання технологій дистанційного навчання під час організації здобуття повної загальної середньої освіти за різними формами (очною (денною, вечірньою), заочною, мережевою, екстернатною, сімейною (домашньою), педагогічним патронажем), у тому числі під час карантину та інших надзвичайних обставин.

В умовах реформування системи освіти, що зумовлює використання нових підходів до розподілу повноважень між закладам освіти та їх засновниками, формування системи партнерських відносин учасників освітнього процесу, а також з урахуванням особливостей організації дистанційного навчання (в умовах віддаленості учасників освітнього процесу), важливо брати до уваги:

- можливість закладу освіти відповідно до частини третьої статті 2 Закону України «Про освіту» діяти у рамках власної автономії та приймати рішення з питань, не врегульованих законодавством (Законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», цим Положенням та іншими актами законодавства);
- визначені законодавством повноваження засновника і керівника закладу освіти;
- права та обов'язки всіх учасників освітнього процесу.

Відповідно до пунктів 6, 11, 12 розділу I, пунктів 3, 5 розділу IV Положення **заклад освіти у рамках власної автономії має можливість:**

- визначати в освітній(их) програмі(ах) закладу освіти форми організації освітнього процесу для забезпечення дистанційного навчання (навчальні заняття, консультації, вебінари, онлайн форуми, віртуальні екскурсії тощо);
- обирати (схвалювати педагогічною радою закладу освіти) конкретні електронні освітні платформи, онлайн сервіси та інструменти, за допомогою яких організовується освітній процес під час дистанційного навчання (Moodle, Google Classroom, Zoom тощо). Такий вибір полегшує учасникам дистанційного навчання процес організації навчання та користування відповідними електронними ресурсами (перш за все, учнями). Водночас педагогічні працівники обирають форми, методи і засоби дистанційного навчання, а також визначають доцільність проведення конкретного навчального заняття в синхронному або асинхронному режимі. Такі дії педагогічних працівників не потребують погодження/схвалення;
- використовувати електронні освітні ресурси, створені педагогічними працівниками закладу освіти, а у разі використання інших електронних освітніх ресурсів - забезпечувати їх перевірку щодо відповідності державним стандартам освіти, типовим освітнім і модельним навчальним програмам, мові освіти, іншим вимогам законодавства у сфері загальної середньої освіти. Таку перевірку здійснюють педагогічні працівники, які добирають відповідні ресурси для використання в освітньому процесі. Також окремі електронні освітні ресурси, яким надано гриф МОН, включаються до Електронного реєстру щодо надання грифів та свідоцтв Міністерства освіти і

науки України, що доступний за посиланням:
<https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/poslugi/grifi-ta-svidoctva/reystestr-grifiv-ta-svidoctv-mon>;

- використовувати електронний розклад занять, електронний класний журнал/щоденник¹;
- здійснювати моніторинг і контроль якості дистанційного навчання в закладі освіти (у тому числі застосовувати схвалений педагогічною радою спосіб здійснення керівником закладу контролю за виконанням освітніх програм).

При цьому заклад освіти має діяти в інтересах дитини, зокрема відповідно до пунктів 7, 9, 10 розділу I Положення:

- організовувати дистанційне навчання для учнів, які не мають медичних протипоказань до занять із комп'ютерною технікою². Наявність таких протипоказань встановлюються на підставі медичного висновку чи іншого документа, виданого закладом охорони здоров'я (особою, яка провадить діяльність з медичної практики на підставі ліцензії) та добровільно поданого батьками або іншими законними представниками учня (далі - батьки) до закладу освіти. Якщо заклад освіти організовує дистанційне навчання в умовах карантину або інших надзвичайних обставин, доцільно погодити з одним з батьків учня, який має відповідні протипоказання, форми взаємодії педагогічних працівників з ним і засоби навчання, що можуть використовуватися;
- дотримуватися санітарних правил і норм щодо формування розкладу навчальних занять, вправ для очей та постави, безперервної тривалості навчальної діяльності з технічними засобами навчання, тривалості виконання завдань для самопідготовки у позанавчальний час (домашніх завдань);
- створювати умови для забезпечення повноцінної участі в освітньому процесі осіб з особливими освітніми потребами (застосування допоміжних технологій навчання, підтримка з боку асистента вчителя та/або асистента учня, проведення (надання) додаткових психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять (послуг) тощо) з обов'язковим урахуванням індивідуальної програми розвитку;
- використовувати доступні засоби комунікації (телефонний, поштовий зв'язок тощо) для учнів, які не можуть взяти участь у синхронному режимі взаємодії з поважних причин (стан здоров'я, відсутність доступу (обмежений доступ) до мережі Інтернет або технічних засобів навчання тощо);
- дотримуватися вимог щодо захисту персональних даних учасників освітнього процесу в електронному освітньому середовищі.

Засновник закладу освіти відповідно до Положення:

- забезпечує системотехнічне забезпечення дистанційного навчання в закладі освіти (пункт 2 розділу IV Положення);
- може приймати рішення щодо надання педагогічним працівникам персональних комп'ютерів у тимчасове користування (пункт 12 розділу I).

Таке рішення може прийматися у разі, якщо карантин або інші надзвичайні обставини унеможливають відвідування закладу освіти і педагогічний працівник не може використовувати для організації дистанційного навчання системотехнічне забезпечення закладу освіти і водночас у нього відсутня власна комп'ютерна техніка.

Засновник і керівник закладу освіти забезпечують організаційну та методичну підтримку педагогічних працівників для реалізації дистанційного навчання (пункт 12 розділу I).

У рамках такої підтримки може бути організовано навчання з оволодіння навичками роботи з електронними ресурсами, ефективними методиками дистанційного навчання; здійснено планування обсягу коштів, необхідних для підвищення кваліфікації педагогічних працівників (за напрямом використання інформаційно-комунікативних (цифрових) технологій в освітньому процесі); створено умови для використання електронного класного журналу; визначено режим роботи закладу освіти з урахуванням особливостей організації дистанційного навчання; визначено в закладі освіти відповідальну особу за організацію дистанційного навчання тощо.

У разі потреби в закладі освіти може бути розроблено Положення про організацію дистанційного навчання в закладі освіти, яке затверджується керівником закладу освіти (за попереднім схваленням педагогічної ради).

Батьки є суб'єктами дистанційного навчання (разом із учнями та педагогічними працівниками) і надзвичайно важливе значення має їх сприяння виконанню дитиною освітньої програми та досягненню дитиною певних результатів навчання.

Під час дистанційного навчання (як і під час очного) батьки мають права та обов'язки, визначені статтею 55 Закону України «Про освіту», частиною другою статті 14, частиною другою статті 20, статтями 25 і 30, частиною п'ятою статті 59 Закону України «Про повну загальну середню освіту», пунктом 13 розділу I, пунктом 2 розділу II, пунктом 5 розділу III Положення.

Батьки, які виявляють бажання щодо організації дистанційного навчання своєї дитини, у відповідній заяві підтверджують наявність умов для дистанційного навчання в синхронному та асинхронному режимах (пункт 4 розділу II, пункт 3 розділу III Положення).

Зауважуємо про необхідність налагодження та підтримання зворотного зв'язку та конструктивної комунікації між учасниками освітнього процесу, які спільними зусиллями забезпечують досягнення результатів навчання, визначених державними стандартами освіти.

Зміст освіти, обсяг навчального навантаження. Організація дистанційного навчання не потребує розроблення та затвердження окремих освітніх програм і навчальних програм із навчальних предметів (інтегрованих курсів). Незалежно від форми здобуття освіти згідно з частиною другою статті 44 Закону України «Про повну загальну середню освіту» заклад освіти забезпечує виконання державного(их) стандарту(ів) освіти на відповідному рівні(ях) повної загальної середньої освіти.

Обсяг навчального навантаження при організації дистанційного навчання не зменшується, а реалізується в синхронному та асинхронному режимах відповідно до пункту 7 розділу I Положення (з урахуванням необхідності запобігання погіршенню здоров'я учасників дистанційного навчання, а також технічних можливостей для синхронної взаємодії).

Оцінювання результатів дистанційного навчання учнів передбачає, що:

- учні, які здобувають освіту за дистанційною формою, обов'язково проходять формувальне, поточне, підсумкове (тематичне, семестрове, річне) оцінювання;
- види та періодичність оцінювання при використанні технологій дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти визначаються відповідно до форми здобуття освіти (наприклад, лише річне оцінювання для екстернів);
- результати оцінювання фіксуються у класних журналах і свідоцтвах досягнень;
- оцінювання може здійснюватися з застосуванням системи оцінювання, визначеною законодавством, або за власною шкалою закладу освіти (за наявності правил переведення такої шкали до системи оцінювання, визначеної законодавством);
- оцінювання може відбуватися очно або дистанційно (з дотриманням академічної доброчесності).

Заклади освіти можуть використовувати окремі, актуальні наразі, рекомендації щодо організації оцінювання в умовах дистанційного навчання, надані листом МОН від 16.04.2020 № 1/9-213 «Щодо проведення підсумкового оцінювання та з організованого з завершення 2019-2020 навчального року».

Облік навчальних занять, оплата праці педагогічних працівників. У класному журналі необхідно зазначати режим проведення (синхронний, асинхронний) конкретного навчального заняття. Відмітка про відсутність учня може робитися лише під час навчального заняття в синхронному режимі. Проведення всіх навчальних занять (незалежно від режиму проведення) датується відповідно до календарно-тематичного планування.

Оплата праці педагогічних працівників здійснюється відповідно до Кодексу законів про працю України, Законів України «Про оплату праці», «Про повну загальну середню освіту», постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 року № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери», наказу МОН «Про впорядкування умов оплати праці та затвердження схем тарифних розрядів працівників навчальних закладів, установ освіти та наукових установ» від 26 вересня 2005 року № 557, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 жовтня 2005 року за № 1130/11410, Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, затвердженої наказом МОН від 15 квітня 1993 року № 102, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 27 травня 1993 року за № 56 (застосовується в

частині, що не суперечить зазначеному наказу МОН від 26 вересня 2005 року № 557), та деяких інших актів законодавства.

Наразі законодавством не визначено особливостей оплати праці педагогічних працівників, які організовують дистанційне навчання. Водночас при організації дистанційного навчання зберігаються доплати за перевірку навчальних робіт учнів, роботу в інклюзивних класах (групах), надбавки за складність, напруженість у роботі, за розширення зони обслуговування або збільшення обсягу виконуваних робіт, інші доплати і надбавки відповідно до законодавства.

З метою дотримання прав педагогічних працівників дистанційне навчання має організовуватися в межах їхнього робочого часу, з урахуванням режиму роботи закладу освіти. Привертаємо увагу до того, що відповідно до частини першої статті 24 Закону України «Про повну загальну середню освіту» робочий час педагогічного працівника включає час, необхідний для виконання ним навчальної, виховної, методичної, організаційної роботи та іншої педагогічної діяльності, передбаченої трудовим договором та/або посадовою інструкцією.

Принагідно зауважуємо про *застереження Міністерства фінансів України*, висловлене листом від 09.09.2020 № 36000-01-5/27633, щодо необхідності забезпечення якісного освітнього процесу, справедливої та об'єктивної оцінки професійної діяльності вчителів під час дистанційного навчання (під час карантину у 2019/2020 навчальному році частина педагогічних працівників діяла в умовах значного навантаження, викликаного інтенсивним проведенням онлайн уроків, інша частина - не використовувала технології дистанційного навчання (за наявної можливості), водночас усім педагогічним працівникам виплачувалася заробітна плата у повному обсязі).

З метою запобігання подібним ситуаціям у Положенні (пункти 6-8, 12 розділу I, пункти 5, 6 розділу IV) визначено, що:

- організація освітнього процесу має забезпечувати регулярну та змістовну взаємодію суб'єктів дистанційного навчання;
- не менше 30 відсотків навчального часу, передбаченого освітньою програмою закладу освіти, організовується в синхронному режимі;
- заклад освіти забезпечує регулярне відстеження результатів навчання учнів, а також надання їм (за потреби) підтримки в освітньому процесі;
- керівник закладу освіти забезпечує організацію освітнього процесу під час дистанційного навчання та здійснення контролю (у спосіб, схвалений педагогічною радою) за виконанням освітніх програм;
- педагогічні працівники, які організовують дистанційне навчання, мають підвищувати свою кваліфікацію щодо використання інформаційно-комунікативних (цифрових) технологій в освітньому процесі. Зауважуємо, що обов'язкової наявності у педагогічних працівників документів про підвищення кваліфікації шляхом формальної освіти Положенням не передбачається. Визнання результатів підвищення кваліфікації педагогічних працівників щодо використання інформаційно-комунікативних (цифрових) технологій в освітньому процесі шляхом формальної та неформальної освіти належить до повноважень педагогічної ради закладу освіти (частина друга статті 58 Закону України «Про освіту»);
- заклади освіти, які організовують дистанційне навчання, мають включати до внутрішньої системи забезпечення якості освіти механізм моніторингу та контролю якості дистанційного навчання. Такий механізм може включати відстеження регулярності синхронної взаємодії, формування в учнів навичок самоконтролю, способи забезпечення академічної доброчесності в умовах віддаленості учасників дистанційного навчання, різні методи вивчення думки учасників освітнього процесу щодо недоліків і труднощів у навчанні, визначення потреби у навчанні педагогічних працівників та організація відповідного з навчання (у тому числі взаємонавчання педагогічних працівників одного закладу освіти) тощо.

При організації дистанційної форми здобуття освіти (як окремої форми) слід брати до уваги, що:

- дистанційна форма здобуття освіти може організовуватися будь-якими закладами освіти, що мають ліцензію на певний рівень повної загальної середньої освіти (законодавством не передбачено видання окремої ліцензії на дистанційну або іншу форму здобуття освіти), а також незалежно від території обслуговування;

- заклад освіти має оприлюднити на своєму вебсайті (за його відсутності - на вебсайті засновника) інформацію про можливість забезпечення ним здобуття освіти за дистанційною формою;
- рішення закладу освіти про організацію дистанційної форми не потребує погодження із засновником, але обов'язковим є дотримання вимог щодо системотехнічного та іншого забезпечення дистанційного навчання відповідно до розділу IV Положення;
- має бути створено клас(и) з дистанційною формою здобуття освіти (наповнюваність класів визначається відповідно до частини другої статті 12 Закону України «Про повну загальну середню освіту»);
- зарахування (переведення) на дистанційну форму потребує наявності заяви повнолітнього учня або одного з батьків (вибір такої форми є добровільним). Заяву може бути подано дистанційно, зокрема електронною поштою;
- скасовано вимогу щодо наявності високого рівня результатів навчання учнів як умову навчання на дистанційною формою. Таку можливість має будь-який учень для реалізації індивідуальної освітньої траєкторії;
- результати річного оцінювання учня мають значення для визначення його можливості продовжувати навчання за дистанційною формою відповідно до пункту 5 розділу II Положення.

Зауважуємо, що *карантин та інші надзвичайні обставини, що тимчасово унеможливають відвідування закладів освіти, не потребують переведення учнів на дистанційну форму*. Освітній процес може продовжуватися з використанням технологій дистанційного навчання на денній або іншій формі здобуття освіти, на яку учнів зараховано.

Особливості використання технологій дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти. Такі технології можуть використовуватися на очній (денній, вечірній), заочній, мережевій, екстернатній, сімейній (домашній) формах, педагогічному патронажі.

Саме за поєднанням очної форми і технологій дистанційного навчання у педагогічній теорії та практиці закріпився термін «змішане навчання» («комбіноване навчання», «blended learning»). Така освітня технологія застосовується для вивчення окремих тем навчального предмету, проведення окремих навчальних занять тощо.

Пунктом 3 розділу III Положення передбачено можливість реалізувати один з варіантів «ротаційної» моделі змішаного навчання, коли окремі теми з навчального предмету (інтегрованого курсу) частиною учнів класу вивчаються очно, іншою частиною учнів класу - дистанційно. Інші моделі змішаного навчання можуть реалізовуватися у рамках автономії закладу освіти.

Технології дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти відповідно до пункту 3 розділу III Положення можуть використовуватися:

- *за бажанням здобувача освіти або його батьків* для реалізації індивідуальної освітньої траєкторії учня або для забезпечення проведення (надання) дистанційно додаткових психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять (послуг) для осіб з особливими освітніми потребами (підпункти 4, 6 пункту 1 розділу III). Таке бажання засвідчується відповідною заявою. Організація навчання потребує складання індивідуального навчального плану. У такому випадку педагогічна рада закладу освіти розглядає питання спроможності закладу освіти забезпечити реалізацію індивідуальної освітньої траєкторії відповідно до статті 14 Закону України «Про повну загальну середню освіту»;
- *за рішенням педагогічної ради* (як до початку навчального року, так і упродовж нього у випадку настання надзвичайних або інших обставин, що потребують організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання);
- *за ініціативою педагогічних працівників* з метою використання технологій дистанційного навчання для проведення окремих навчальних занять і консультацій, оцінювання тощо (з відповідним узгодженням розкладу навчальних занять).

У випадках прийняття відповідного рішення педагогічною радою або за ініціативою педагогічних працівників рекомендуємо узгоджувати його з органами батьківського та/або учнівського самоврядування в закладі освіти. Формування розкладу навчальних занять за умов, коли лише окремі заняття проводяться дистанційно, має здійснюватися з урахуванням інтересів всіх учасників освітнього процесу.

Зауважуємо, що листи Міністерства освіти і науки України мають лише роз'яснювальний, інформаційний характер і не встановлюють правових норм.

З повагою
заступник Міністра

Світлана Даниленко

¹Роз'яснення щодо умов використання електронного документообігу в закладах загальної середньої освіти надано листом МОН від 27.06.2019 № 1/9-415.

²Відповідні протипоказання визначено новим Санітарним регламентом для закладів загальної середньої освіти (наказ МОЗ від 25.09.2020 № 2205), який набере чинності після державної реєстрації в Міністерстві юстиції України.